

Червоний П.Д.,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри педагогіки та психології
факультету № 3
Харківський національний університет внутрішніх справ,
м. Харків, Україна

ІСТОРІЯ МУЗЕЮ А. С. МАКАРЕНКА В КУРЯЖІ

Перший будинок-музей відомого в СРСР педагога А. С. Макаренка відкритий 8 липня 1951 року в Кременчуці [1].

Музей А. С. Макаренка в Курязькій виправній трудовій колонії також має свою історію. Він виник завдяки працівникам колонії.

Керівник та працівники колонії намагалися сприяти перевихованню неповнолітніх правопорушників за допомогою музею, на прикладі діяльності Макаренка показати їм можливість повернутися в суспільство, змінитися, стати на шлях виправлення та бути корисними. Працівники колонії були переконані, що саме музей стане місцем перевиховання.

Проаналізувавши документи, літературу та періодичні видання, можна визначити, що історія створення та діяльність музею А. С. Макаренка в Куряжі має чотири етапи.

Перший етап – створення та діяльність музею (1958 – 1988). Другий – будівництво та розквіт музейної діяльності (1987 – 1996). Третій етап можна назвати «Занепад» (1996 – 2012). Останній – відновлення музею та сучасна діяльність (2012 – дотепер). Зупинимось на цих періодах.

Перший етап розпочався з ідеї створення кімнати-музею А. С. Макаренка. В середині 50-х років начальник Курязької виправної трудової колонії для неповнолітніх Є. Д. Матковський запропонував створити музей імені А. С. Макаренка. Працівники колонії з радістю підтримали цю ідею. Було вибрано місце для експозиції музею – Петро-

Павлівська церква, де в колонії ім. М. Горького розташовувався тихий клуб. Відділ дитячих колоній в Києві не став заперечувати створенню музею [2, с. 161].

Організаторами музею були начальник Курязької ВТК Є. Д. Матковський, заступник начальника з виховної роботи П. Н. Розенберг і методист колонії Ф. Н. Муратов.

До 70-річчя великого письменника і педагога 13 березня 1958 року відкрито музей в Куряжі ім. А. С. Макаренка. Музей оглянуло понад 100 тис. відвідувачів, серед яких були викладачі й студенти, фахівці інших колоній, вихованці колонії різних поколінь [3, с. 109-110].

У 1961 році в журналі «Прапор» вийшло невеличке повідомлення про відкриття музею А. С. Макаренка в селі Куряж під Харковом. Повідомлялося, що в одному із будинків колонії відкрито музей його пам'яті [4].

Кімната-музей А. С. Макаренка до 1988 року знаходилася на території Курязької виправної трудової колонії для неповнолітніх, яка була закрита для відвідувачів, окрім офіційних делегацій та гостей колонії. Завідував кімнатою методист Ф. Н. Муратов. Фотодокументи та записи в книзі відвідувачів свідчать, що серед почесних гостей, які проводили зустрічі з неповнолітніми засудженими, були актори, які знімалися в художньому фільмі «Педагогічна поема», народні артисти СРСР Євген Павлович Леонов, Володимир Натанович Винокур, мати Героя Радянського Союзу Зої Космодем'янської – Любов Тимофіївна Космодем'янська, космонавти В'ячеслав Дмитрович Зудов і Володимир Володимирович Васютін, композитор Георгій Вікторович Мовсесян, заступник голови Президіуму Верховної Ради України Степан Омелянович Стаценко, міністри МВС СРСР Сергій Никифорович Круглов, Микола Анисимович Щолоков.

Другий період охоплює 1987 – 1996 роки. До 100-річчя Макаренка, відповідно до Постанови ЦК КП України та Ради Міністрів УРСР від 8 квітня 1986 року № 123 розпочали створювати музеї. Великий обсяг робіт, а саме завдання з будівництва, капітального ремонту, реставрації, благоустрою та обладнання об'єктів, пов'язаних із підготовкою і святкуванням ювілею А. С. Макаренка, було затверджено Постановою ЦК КП України та Радою Міністрів УРСР у Полтавській та Сумській областях. Так, поставлено завдання в селі Ковалівці Полтавської області зробити капітальний ремонт і реставрацію приміщень колишньої трудової колонії імені М. Горького, створити експозиції музею-заповідника А. С. Макаренка, змінити бюст А. С. Макаренка; у місті Кременчук – спорудити пам'ятник-бюст А. С. Макаренку, реставрувати меморіальний будинок, в якому жив А. С. Макаренко, створити експозиції музею, встановити паркову скульптуру «Макаренко і діти» на території музею, розширити експозиції музею Макаренка.

Потурбувалися гідно зустріти 100-річний ювілей і в Харківській області, на місті комуни в Куряжі. Ініціативу начальника Курязької ВТК Управління внутрішніх справ у Харківській області Підгорного Ігоря Львовича щодо будівництва будинку-музею А. С. Макаренка підтримали Міністерство внутрішніх справ СРСР та УРСР, ЦК КП України, партійна організація Харківського обласного виконавчого комітету

Створення музею розпочалося з листа заступника начальника Управління внутрішніх справ Виконавчого комітету Харківської обласної Ради народних депутатів Г. І. Дубрави до директора інституту «Укрміськбудпроект» В. Н. Гусакова та голови планової комісії виконавчого комітету Харківської обласної Ради народних депутатів В. М. Байбікову про включення в тематичний план 1987 року інституту проектно-дослідної роботи на створення будинку-музею А. С. Макаренка,

благоустрою території та інженерної мережі Курязької ВТК УВС Харківського облвиконкому [5].

Урочисто відкрили музей 18 серпня 1988 року. Як зазначає газета «Ленінська зміна», в Харкові відбулася Всесоюзна конференція співробітників виховно-трудова колоній для неповнолітніх правопорушників. Учасники конференції відвідали Курязьку колонію. Взяли участь у відкритті музею її засновника А. С. Макаренка [6].

Також в урочистому відкритті брали участь вихованці А. С. Макаренка, серед яких були Н. К. Колодезнікова, І. В. Коломійцев, Г. С. Слущка. Першим директором музею став методист Курязької ВТК Ф. Н. Муратов.

У музейних залах зібрано понад дві тисячі експонатів – це численні фотографії тих років, ксерокопії документів, рукописів та листів Макаренка, перший фотоапарат марки «ФЕД» та електросверлилка, вироблені в комуні імені Ф. Е. Держинського.

Третій етап діяльності музею – занепад. На початку 90-х років в Україні нараховувалось близько 6 тисяч музеїв, найбільша частина з яких відносилась до категорії музеїв науки і техніки, що діяли на підприємствах та організаціях. Але, на жаль, в 90-ті роки в умовах переходу до ринкової економіки музеї часто повторювали долю своїх підприємств: переходили до нових власників, приватизувалися або просто ліквідувалися. Така ж доля спіткала і музей А. С. Макаренка. У 1996 році було припинено фінансування музею і установа занепала. Аналіз повідомлень у засобах масової інформації свідчить про скрутний стан музею, занепад та небайдужість громадськості до долі музею.

Про скрутні часи для музею йдеться у статті В. Романовського «О бедном музее замолвите слово ...», де він писав, що перше десятиріччя літературно-меморіальний музей відмічає не на кращому рівні – коли він

діяв, не було безпритульних дітей і неповнолітніх правопорушників серед них [7].

Однак Указ Президента України Л. Д. Кучми від 22 березня 2000 року «Про невідкладні заходи щодо розвитку музеїв України» призупинив процес руйнування музейної справи.

Четвертий етап «Відновлення музею та сучасна діяльність (2012 – дотепер)» розпочався в 2012 році й діє до сьогодні. Восени 2012 року почалися роботи з його реконструкції. Начальник Курязької ВТК Дмитро Холод заявив, що Державна пенітенціарна служба України взяла до уваги прохання управління ДПтС України в Харківській області відносно відновлення історичного надбання. Музей А. С. Макаренка є власністю пенітенціарної служби. Зараз з'явилась реальна перспектива надання коштів для відновлення унікального історичного комплексу» [8].

Отже, педагогічна спадщина А. С. Макаренка продовжує своє життя, завдяки музею А. С. Макаренка в с. Подвірки, здійснюється виховання дітей та молоді за методикою А. С. Макаренка та розширення їхнього світогляду.

Література:

1. Педагогічно-меморіальний музей Антона Семеновича Макаренка – будинок-музей у Кременчуці. URL: http://pmu.in.ua/pedago_memor_mus_ukraini/makaranko_budinok_musei_kremenchug/ (дата звернення 07.10.2019).
2. Муратов Ф. Н. История Куряжа от монастыря до колонии. – Х. : Мачулин, 2006. – 208 с.
3. Музей А. С. Макаренка в Куряжі // Педагогічна Харківщина : довідник. – Х., 1997. – С. 109–110.
4. Ушманов, Л. Пам'яті: [про відкриття музею в селі Куряжі] // Прапор. – 1961. – № 10. – С. 100.
5. Лист від 19 листопада 1986 року № 4/4041 до інституту «Укрміськбудпроект».
6. Знайти правильний шлях : [в Харк. виховно-трудої колонії відкрито музей А. С. Макаренка] // Лен. зміна. – 1988. – 27 серп.
7. Романовский В. О бедном музее замолвите слово ... [10-летие Лит.-мемор. музея А. С. Макаренко] Веч. Харьков. – 1998. – 18 авг.
8. В Куряже вспомнили о Макаренко. URL: <http://robinzon.tv/news/6496> (дата звернення 07.10.2019).